

Handleiding

Foto's Analyseren en Bespreken

Werkgroep Fotobespreking

Foto's Analyseren en Bespreken

Uitgangspunt is dat we fotograferen voor ons plezier. Het bespreken van foto's moet dus ook plezier opleveren.

Doel van het bespreken is het vergroten van het fotografische inzicht.

De maker door de ogen van een ander naar de foto laten kijken en aanwijzingen te geven hoe zaken eventueel anders hadden kunnen werken.

- De grondtoon van de bespreking is positief. Je probeert je voor te stellen wat deze fotograaf wilde bereiken en in hoeverre hij daarin geslaagd is. Daarbij is het belangrijker om de geslaagde elementen te benoemen, dan de min of meer mindere aspecten.
- De bespreking is stimulerend. Een fotograaf zou zich na een bespreking geprikkeld moeten voelen om in een bepaalde richting verder te werken. Het gaat er daarbij om dat fotografen hun eigen vorm leren vinden en niet werk gaan maken dat past binnen een bepaalde trend of dat een flinke scoringskans heeft tijdens wedstrijden.

“Een zorgvuldige fotobespreking is gebaseerd op vier pijlers”

1. **Beschrijven** (objectief)
Wat is er op de foto te zien?
2. **Analyseren** (objectief)
Welke beeldelementen zijn bepalend voor de foto?
3. **Interpreteren** (subjectief)
Wat brengt de foto over? Wat roept het beeld op?
4. **Waarderen** (subjectief)
Het benoemen van de sterke punten van de foto,
en het geven van tips om de foto eventueel te verbeteren.

Een fotobespreking die opgebouwd is uit deze vier pijlers is niet alleen zorgvuldig, maar ook evenwichtig. Er wordt vermeden dat een te eenzijdige commentaar wordt gegeven. Zoals alleen het bespreken van de techniek, of het slechts uitspreken van een waardering.

Ook bereiken we hiermee dat iedereen het goed kan volgen.

De interpretatie en waardering zijn subjectief maar kunnen door iedereen gevolgd worden op grond van de aandacht die besteed wordt aan het beschrijven en analyseren van de foto.

De leden van de werkgroep (die de organisatie van de avond in handen hebben) streven ernaar de vier pijlers zo goed mogelijk te beheersen. Maar voor iedereen moet duidelijk zijn dat ook deze leden geen professionals zijn.

Pijler 1: Beschrijven

Goed kijken en onder woorden brengen van datgene wat er op de foto staat afgebeeld. Het gaat om het registreren van wat er feitelijk te zien is. Door dit objectief onder woorden te brengen, zorg je er voor dat alle deelnemers ook hetzelfde gezien hebben in de foto.

Hierbij kunnen 8 categorieën voor de beschrijving mogelijk gebruikt worden:

- Portret
Is het een portret? Indien ja, is het een individueel portret, een zelfportret, een groepsportret.
- Model
Staat iets of iemand model?
- Gebeurtenis
Actie, conflict, handeling, beweging.
- Natuurlijke omgeving
Het landschap, flora en fauna, vlak of gebergte, geografie, het weer.
- Ingerichte omgeving
Stad, dorp, architectuur, infrastructuur, interieur
- Object
Stilleven, meubels, fiets, auto
- Fantasie
Is er sprake van montage, collage, manipulatie?
- Vorm en kleur
Licht, kleur, materiaal

Vragen die daarbij kunnen helpen:

- Wat is er te zien?
- Wat is dit?
- Waar is dit?
- Wat gebeurt er?
- Is dit serieus?
- Is het geënceneerd?
- Wat is er (vermoedelijk) aan de hand?

We beschrijven het onderwerp van de foto. Het onderwerp van een foto is datgene waarnaar het beeld direct verwijst.

We zoeken hierbij niet naar dubbele bodems of diepere betekenissen. Het gaat om de enkelvoudige representatie van de werkelijkheid.

Essentieel bij het beschrijven is dus dat we zo dicht mogelijk bij het beeld blijven. Let erop dat we niet ongemerkt aan het analyseren zijn.

Pijler 2: Analyseren

De analyse beschrijft hoe het beeld is opgebouwd qua compositie, licht-donkerverdeling, techniek, contrast, kleurgebruik, etc.

Met andere woorden: welke beeldelementen zijn bepalend voor de foto?

De analyse brengt in beeld welke keuzes de fotograaf heeft gemaakt ten aanzien van

- Compositie, lijnwerking, kadrering, herhaling en ritmiek, ruimte en perspectief, tijd
- Verdeling van licht en donker, toon
- Kleurgebruik
- Materiaal, presentatie
- Techniek en manipulatie.

Compositie:

Een foto bevat meestal één of meer hoofdmotieven en daarnaast enkele minder belangrijke elementen. De ordening van deze hoofdmotieven en nevenelementen noemen we de compositie.

De ordening bepaalt hoe we de foto ervaren: evenwichtig, harmonieus of chaotisch, statisch of dynamisch, eenvoudig of complex etc.

Ordening maakt het mogelijk om spanning op te bouwen in de foto en het kijken van de toeschouwer geraffineerd te sturen.

Compositievormen:

- Centrale compositie
Het hoofdmotief staat min of meer in het centrum.
- Decentrale compositie
Het hoofdmotief staat buiten het centrum of tegen de rand van het kader.
- Overall compositie
Bij deze ordening is er geen sprake van een hoofdmotief of nevenmotief. Alle elementen zijn even (on)belangrijk.
- Symmetrische compositie
Hierbij is meestal sprake van een verticale lijn binnen de foto aan weerszijden waarvan het beeld gespiegeld wordt.

Lijnwerking:

De ordening wordt bepaald door lijnwerking. Deze lijnwerking in de foto bepaalt hoe de blik van de kijker door het beeld wordt gestuurd.

Op basis van echte lijnen of denkbeeldige lijnen.

Kadrering:

Het kader van een foto: Het vakje dat uit de werkelijkheid wordt “gesneden”.

We onderscheiden een open en een gesloten kader.

- Open kader
Hierbij loopt het beeld als het ware door over de randen. Daarmee is de foto geen volledig op zichzelf staand beeld, maar verwijst zij naar zaken die niet op de foto staan. Het geeft de foto een dynamisch effect.

- Gesloten kader
Het beeld blijft binnen de rand van de foto.

Herhaling en ritmiek:

Herhaalde beeldelementen in een foto richten de aandacht, leiden de blik en kunnen een beeld interessanter maken. In dit verband wordt wel gesproken van beeldrijm en/of beeldritme.

Ruimte en perspectief:

Een foto is een tweedimensionale weergave van de werkelijke wereld. De ruimte, diepte, of het perspectief van de vastgelegde werkelijkheid kan in de foto alleen maar gesuggereerd worden. Door gebruik te maken van een voorgrond onderwerp, naar binnen lopende lijnen, scherp en onscherp, of overlappingsen in het beeld, wordt de suggestie van ruimte, diepte en perspectief wel bereikt.

Perspectief heeft ook te maken met convergerende lijnen. Denk bijvoorbeeld aan hoge gebouwen en spoorrails die van de kijker aflopen. Deze lijnwerking wordt door de kijker respectievelijk gezien als hoogte en diepte.

Tijd:

Het maakt veel uit op welk moment de fotograaf de foto maakt. Het moment waarop alle beeldelementen binnen het gekozen kader precies op de juiste plaatst staan voor een goede foto.

Maar ook de beweging, gebaren en gezichtsuitdrukking kunnen het juiste moment bepalen.

Tijd speelt ook op een ander vlak nog een rol. Wanneer de foto gemaakt is, betreft het een beeld dat in het verleden gemaakt is. Naarmate de tijd verstrijkt, krijgen foto's daardoor een andere betekenis of gevoelswaarde.

Licht:

Licht is een van de meest belangrijke beeldbepalende elementen van een foto. De kwaliteit van het licht bepaalt in hoge mate de sfeer die de foto oproept.

De richting van het licht is van invloed op de detaillering, de weergave van de textuur. Denk hierbij bijvoorbeeld aan strijklicht langs een muur.

Er zijn veel soorten licht, elk met een eigen karakter en invloed op bijvoorbeeld de kleurintensiteit en de weergave van details. Strijklicht, tegenlicht, plat licht, kaal/hard licht, koel, zacht, neutraal, warm licht, flitslicht, invullicht en gereflecteerd licht.

Verder is er groot verschil in natuurlijk licht gedurende de dag.

Verdeling licht en donker:

De verdeling van licht en donker bepaalt waar de aandacht naar toe gaat. Deze verdeling speelt natuurlijk ook een rol in de compositie en beïnvloedt de kijklijn van de toeschouwer.

Toon van de foto

De *toon* van de foto heeft betrekking op het contrast, de gradatie en de dekking van het beeld.

- Het contrast gaat over de verhouding tussen het diepste zwart en het helderste licht in de foto. Een hard contrast heeft krachtige uitersten: diep zwart en helder wit. Een zacht of vlak contrast overbrugt minder extreme uitersten.
- De gradatie gaat over het verloop van de waarden die liggen tussen het diepste zwart en het helderste wit. Een harde gradatie heeft weinig midden-tonen, terwijl een zachte gradatie een uitgebreide toonschaal met ook heel veel grijstinten laat zien.
- De dekking geeft de afdrukzwaarte aan. Foto's kunnen lichter of donkerder worden afgedrukt.

High-key en low-key zijn twee uitersten op het gebied van contrast, gradatie en dekking. Een high-key foto heeft een geringe dekking. Deze bestaat uit overwegend lichte tonen en heeft weinig of geen diep zwart. Een low-key foto heeft een zware dekking, bestaat uit overwegend donkere tonen en heeft weinig of geen echt wit.

Kleurgebruik:

Kleuren kunnen sterk de aandacht trekken en beïnvloeden daarmee de compositie en het arrangement van de foto. Kleurcontrasten kunnen als harmonieus of als schril worden ervaren. Kleuren hebben invloed op het gevoel. We spreken van warme of koele kleuren. Kleuren beïnvloeden de kijkervaring.

Rood is een warme kleur en komt op je af.

Blauw is een koele kleur en wijkt meer naar de achtergrond.

Kleuren kunnen variëren in helderheid en verzadiging. Door teveel kleur verzadiging wordt een foto als chaotisch en bont ervaren.

Werkvorm van de clubavonden:

We starten voorlopig met het gebruik van een beamer en een groot scherm. De kwaliteit van de getoonde foto wordt hierbij grotendeels bepaald door de kwaliteit van de beamer.

Mogelijk dat we later de foto's in een meer fysieke vorm gaan bespreken.

Daarbij speelt dan het volgende.

Materiaal:

Een foto is een object met bepaalde afmetingen en een textuur.

Bij het afdrukken kan gekozen worden traditionele variaties zoals glanzend, half-mat, parelglans of mat papier, maar ook voor een papiersoort met een eigen karakter.

Alle papiersoorten en oppervlakken hebben een eigen uitstraling. Zo geeft bijvoorbeeld hoogglanspapier een grote mate van scherpheid en helderheid. De inhoud van de foto bepaalt de materiaalkeuze.

Presentatie:

De foto wordt door de fotograaf neergezet of opgehangen in een bepaalde vorm.

Hierbij kan bijvoorbeeld gekozen worden om met of zonder passe-partout te werken.

Een passe-partout isoleert de foto van de omgevingen maakt het bekijken van de foto gemakkelijker.

De kleur van het passe-partout is erg subjectief. Zo zou een wit passe-partout de foto meer ruimte geven terwijl een zwarte/donkere omlijsting het beeld meer opsluit.

Een gekleurd passe-partout wordt vaak gekozen in harmonie met de kleuren in de foto. Hierdoor ontstaat meer aandacht voor het kleureffect dan voor de inhoud van de foto.

Een foto kan solo gepresenteerd worden maar ook als onderdeel van een portfolio of als onderdeel van een drieluik.

Techniek:

Het gaat hier om het fotografisch gereedschap dat de fotograaf kan gebruiken.

Het is ondoenlijk om alle aspecten hiervan te benoemen. We hanteren de belangrijkste aspecten die het beeld bepalen.

- Detaillering
Hoe groter de sensor van de camera, hoe meer detaillering in de foto mogelijk is. Een grotere

sensor kan immers meer informatie vastleggen. De mate van detaillering kan van invloed zijn op de betekenis van een beeld.

- Scherptediepte/ onscherpte
Het toepassen van scherptediepte kan gebruikt worden om beeld accenten te leggen, diepte te suggereren, sfeer te creëren, etc.
Scherptediepte is afhankelijk van:
 - het gebruikte diafragma
 - de brandpuntsafstand van het objectief
 - de afstand van het object dat gefotografeerd wordt.
- ISO-waarden
De ISO wordt bepaald door de hoeveelheid licht die beschikbaar is.
- Soort objectief
Het soort objectief heeft verschillende fotografische uitwerkingen.
Denk hierbij aan: fish-eye objectief, groothoek objectief, tele-objectief, shift- en tilt objectief en macro-objectief.
- Beweging
In de foto kan de suggestie van beweging als volgt bereikt worden.
 - Camera stilhouden en lange sluitertijd gebruiken.
Bewegend object onscherp tegen een scherpe achtergrond
 - Camera meebewegen met bewegend object.
Bewegend object is scherp tegen een onscherpe achtergrond.
 - In- of uitzoomen tijdens de opname.
- Belichting
Door af te wijken van de automaat van de camera, kun je het licht sturen via over- of onderbelichting.

Manipulatie:

Het beeld van de foto kan gemanipuleerd worden door fotobewerkingsprogramma's, filters of specifieke lenzen (bijv. fish-eye).

Manipulatie is een middel om een verhaal / boodschap of andere inhoud zo goed mogelijk over te brengen.

Afronding pijler 2:

Het is niet nodig om bij elke te bespreken foto alle beeldelementen te behandelen/te benoemen. Het is de kunst om de meest relevante beeldelementen te herkennen en te bespreken. Wat is hierbij relevant?

- Beeldelementen die onmiddellijk in het oog springen, omdat die onherroepelijk invloed hebben op de interpretatie en waardering van de foto.
- Daarna de beeldelementen die minder opvallen maar nog wel bepalend zijn voor de foto.
- Tot slot de beeldelementen die opvallend afwezig zijn.

Pijler 3: Interpretieren

Bij de eerste twee pijlers, het beschrijven en het analyseren, hebben we het over waarneembare aspecten van de foto. Dit kan min of meer objectief genoemd worden. Waarneembaar en controleerbaar voor de deelnemers.

Bij de derde pijler, het interpreteren, zoeken we naar bedoelingen en betekenissen van de foto. Wat maakt de foto los en wat roept het bij de kijker op. Dit is het subjectieve deel van de bespreking. Met deze subjectieve bespreking hoeft de fotograaf het niet automatisch mee eens te zijn.

De interpretatie van de foto is het belangrijkste onderdeel van de foto-bespreking. De beschrijving en analyse zijn de noodzakelijke aanloopstappen om te komen tot de interpretatie, en de vierde pijler, de waardering, is de afsluitende terugblik.

Interpreteren: het aangeven van betekenisvolle relaties tussen de aspecten van de foto.

Enkele belangrijke aspecten met betrekking tot het interpreteren:

- Blijf zo dicht mogelijk bij de foto en doe de hele foto recht bij de interpretatie. Het is dus niet goed om onderdelen van de foto te negeren omdat die toevallig niet goed uitkomen. Haal er ook geen zaken bij die in relatie tot de foto dubieus zijn.
- De interpretatie dient logisch van opbouw en consistent (zonder tegenstrijdigheden in zich) te zijn.

Invalshoeken voor interpretatie

1. *Onderwerp, genre en thema*

De inhoud van een foto is af te leiden uit het onderwerp van de foto, het genre waarbinnen de foto te plaatsen is en uit een eventueel onderliggend thema.

Onderwerp: het onderwerp van de foto is datgene wat afgebeeld staat op de foto.

Genre: een genre is een grotere groep foto's die min of meer over hetzelfde gaan.

Thema: het thema geeft in heel weinig woorden aan waar de foto in wezen/in essentie over gaat.

2. *Boodschap en bedoeling*

Wat is de intentie van de foto (en de fotograaf)? Foto's gaan ergens over, ze hebben iets te vertellen, er is vaak sprake van een boodschap of een bedoeling.

Dit is overigens lang niet altijd duidelijk. Dit kan zijn omdat de fotograaf er niet in geslaagd is de boodschap over te brengen. Soms heeft de fotograaf niet eens nagedacht over een bedoeling of een boodschap. Hij/zij heeft gewoon foto's gemaakt die hem/haar aanspreken. Wat kunnen hierbij de invalshoeken van een fotograaf zijn?

- je wilt informeren
- je wilt je uiten
- je wilt een kwaliteitsfoto maken
- je wilt iets gedaan krijgen
- je wilt de aandacht trekken
- je wilt je verduidelijken

3. *Betekenis: tekens en symbolen*

Foto's zijn in staat om te ontroeren, te laten schrikken of ons aan het denken te zetten. Dit kan veroorzaakt worden door tekens en symbolen. Zij kunnen namelijk associaties bij ons oproepen.

Een foto bevat elementen die verwijzen naar iets wat niet is afgebeeld. We spreken dan van *tekens* en *symbolen*.

Tekens: hebben een verwijzende functie. Een royale en mooi gedekte tafel verwijst bijvoorbeeld naar rijkdom. Rook verwijst naar vuur. Een sinaasappel verwijst naar gezond eten etc. De afgebeelde elementen krijgen op die manier binnen de context van de foto een betekenis. De betekenis is deels subjectief en deels cultureel bepaald.

Symbolen: dit zijn algemeen bekende tekens, zoals bijv. een vlag of een kruis. Symbolen zijn eenduidiger dan tekens. Er zijn binnen een cultuur stilzwijgende afspraken over gemaakt.

4. *Connotatie*

Een ieder leest de foto vanuit eigen kennis, ervaring, gevoeligheden en fotografisch referentiekader. We zien dan dingen die iedereen ziet, dit zijn met name de objectieve elementen. Er kunnen echter ook elementen zijn die alleen jou raken, ontroeren of opwinden. Dat heeft te maken met de connotaties (gevoelswaarde, associaties, verbindingen) die jij hebt op basis van je eigen ervaringen en belevenissen in het verleden.

Pijler 4: Waarderen

We hebben vastgesteld wat er op de foto staat, hoe het beeld is opgebouwd en we hebben de foto geïnterpreteerd. Maar wat vinden we nu van de foto? Hoe waarderen we de foto?

Waarderen (geven van een oordeel over de foto) dient een nut te hebben. De deelnemers en de fotograaf kunnen er lering uit trekken en worden aan het denken gezet over fotografie.

Het geven van een waardeoordeel over foto's is een lastig punt. Kan iedereen zich vrij voelen om te zeggen wat men denkt? Waarop is het oordeel gebaseerd? Een belangrijk punt hierbij is dat de fotograaf hierbij gerespecteerd wordt.

Waarderen: het geven van een beargumenteerd oordeel over een foto of portfolio rekening houdend met de context van de fotobespreking.

Op deze wijze verscherpt een gefundeerd waardeoordeel het fotografisch kijken en bewustzijn.

Een goede waardering van foto's heeft de volgende kenmerken:

- Gericht op het positieve in foto's
- Beargumenteerd en onderbouwd als zodanig logisch, consistent en in lijn met de analyse en interpretatie
- Duidelijk voor wat betreft de criteria voor waardering
- Stimulerend en gericht op verdere ontwikkeling
- Communicatie op een respectvolle wijze richting de fotograaf

Tot slot:

De waardering van foto's verandert steeds. Foto's die je vroeger prachtig vond, beoordeel je nu vaak anders. Je eigen ontwikkeling in het kijken beïnvloedt je oordeel en daarbij word je ook nog eens beïnvloed door een steeds veranderende tijdgeest en steeds wisselende trends. Ieder waardeoordeel is subjectief, relatief en beperkt.